

Piteå kommun
bu-namnd@pitea.se

2018-10-01
Dnr 400-2017:7324

Rektor vid Strömbacka Frigg
asa.wengelin@pitea.se

Beslut

---

efter tematisk kvalitetsgranskning av gymnasieskolans
demokratiuppdrag vid Strömbacka Frigg i Piteå kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolans demokratiuppdrag. Syftet är att granska i vilken utsträckning gymnasieskolans demokratiarbete ger eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare. Granskningen fokuserar särskilt på det klassrumsnära arbetet med demokratiska förmågor som sker inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning ger undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare?
  - a. I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?
  - b. I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?
2. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?
3. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

Granskningen genomförs i 24 skolenheter, som utifrån program och region, slumpvis valts ut. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. I urvalet har hänsyn tagits till studieförberedande program och yrkesprogram samt en spridning inom tre av myndighetens regionindelningar (Göteborg, Stockholm och Umeå). Strömbacka Frigg, i Piteå med Piteå kommun som huvudman ingår i denna granskning. Vid skolan har vård- och omsorgsprogrammet valts ut som exempel på hur undervisningen genomförs.

Skolinspektionen besökte Strömbackaskolan den 30-31 augusti 2018. Besöket genomfördes av utredarna Stina Linder och Ulf Pantzare. Intervjuer med rektorn, den undervisande läraren i Samhällskunskap 1a1 vid vård- och omsorgsprogrammet årskurs 3 och elever vid programmet samt lektionsobservationer har genomförts. I den klass där observationerna har genomförts finns det en pojke, därför har endast flickor blivit intervjuade. Vid tiden för granskningsbesöket hade kursen nyligen inletts, varför bedömningen i vissa delar baseras på lärarens planering för den fortsatta undervisningen.

På Strömbackaskolan, Strömbacka Frigg, i Piteå kommun finns ett högskoleförberedande program; estetiska programmet, det finns ett yrkesprogram; vård- och omsorgsprogrammet, samt ett introduktionsprogram; yrkesintroduktion. Skolenhetens samhällskunskapslärare undervisar i kursen Samhällskunskap 1a1 respektive 1b på skolenhetens samtliga program. Samhällskunskap 1a1 genomförs i årskurs 3 på vård- och omsorgsprogrammet. På skolenheten är lärarna organiserade i arbetslag utifrån vilka klasser de undervisar. Läraren i samhällskunskap ingår även i ett ämneslag där samhällskunskapslärare från flera skolenheter ingår.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområde som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionens bedömning

Strömbacka Frigg, i Piteå kommun, har ett väl fungerande arbete för att ge eleverna en undervisning som ger möjlighet att utveckla de förmågor som behövs för att verka som ansvarstagande medborgare. Eleverna får i hög utsträckning möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren presenterar i hög utsträckning olika värderingar, uppfattningar och problemställningar för eleverna, så att de ges möjlighet att utveckla en förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger även i hög utsträckning utrymme för kontroversiella frågor likväl som att läraren klargör vårt samhälles demokratiska värderingar och bedriver en undervisning som stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt. Undervisningen utvecklar i hög utsträckning elevernas praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser samtidigt som undervisningen bedrivs i demokratiska arbetsformer.

Skolinspektionen bedömer vidare att rektorn i hög grad skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget genom att exempelvis i sitt beslutsfattande beakta faktorer som kan påverka elevernas lärande. Läraren känner till och beaktar i hög utsträckning elevernas behov, förkunskaper och förutsättningar vid såväl planerandet som genomförandet av undervisningen.

Skolinspektionen bedömer dock att rektorn i låg utsträckning planerar, följer upp och analyserar demokratiuppdraget i syfte att skapa så goda förutsättningar som möjligt för alla elever att utveckla demokratiska förmågor. Skolans utvecklingsbehov ligger därför främst i att utveckla kvalitetsarbetet för att om möjligt i ännu högre utsträckning ge eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare.

Bedömning av fråga 1a: I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren ser även till att i hög utsträckning presentera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger i hög utsträckning utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen. Vidare klargör läraren i hög utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar och utformar undervisningen så att den stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionens intervjuer, observationer och skriftligt underlag visar att eleverna under ordnade former ges möjlighet att diskutera med varandra samt att det råder en ömsesidig respekt i samtalen. Såväl elever som läraren uppger i intervjuer att undervisningen ger

eleverna tillfällen till diskussioner där eleverna lyssnar till varandras argument. Av intervjuerna framgår även att de diskussioner som ska leda till en samsyn utgår från en strävan att komma överens och att arbetet sker såväl under lärarens ledning som i grupp. Detta bekräftas i observationer, till exempel vid ett grupparbete där eleverna genom diskussioner ska komma fram till sex frågeställningar som de vill ställa till de politiker som eleverna ska träffa nästföljande lektion. Observationerna bekräftar även att det råder ett tillåtande samtalsklimat i klassrummet, både i gruppdiskussioner och i helklass. Eleverna berättar i intervju att de ganska ofta har olika uppfattningar i början av en diskussion och att de försöker lyssna på varandra i samtalen. Enligt läraren är eleverna i den klass som ingår i granskningen positivt inställda till diskussioner. Därför har läraren planerat att under läsåret genomföra diskussioner i såväl bikupeform som i grupp samt i helklass. Läraren uppger att eleverna visar varandra respekt i samtalen och att de strävar efter att komma överens. I det skriftliga underlag som Skolinspektionen tagit del av beskrivs att undervisningen i Samhällskunskap 1a1 präglas av samtal och diskussioner där eleverna ges möjlighet att utveckla sitt demokratiska förhållningssätt.

Av intervjuer och skriftligt underlag framgår att läraren presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar i syfte att eleverna ska utveckla förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Eleverna uppger exempelvis att när de samarbetar och diskuterar med varandra så utvecklar de sin förståelse för andras perspektiv. Eleverna berättar att när läraren hade en genomgång om politiska partier så betonade läraren att det är viktigt att alla politiska partiers åsikter respekteras. Enligt eleverna lär de sig mycket av att diskutera och några elever säger även att de genom diskussionerna lär sig se diskussionsämnet ur ett annat perspektiv. Läraren uppger att eleverna utvecklar sin förståelse för andras perspektiv när läraren utmanar eleverna att ta ställning i olika frågor och när eleverna får diskutera. Från såväl inskickat material som i intervju med rektorn framgår att den observerade läraren använder sig av dramatiseringar som till exempel rollspel i sin undervisning för att stärka elevernas förmåga att sätta sig in i andras perspektiv.

Vid intervjuer med elever och läraren samt vid observationer av undervisningen framkommer att eleverna ges möjligheter att diskutera frågor som kan upplevas kontroversiella. Läraren exemplifierar i intervju att vid ett grupparbete uppstod det protester bland eleverna när en av grupperna inte ville representera ett visst politiskt parti i en kommande debatt. Enligt eleverna blev det en ganska hetsig stämning inom den gruppen och att alla i klassen började diskutera. Eleverna säger att de kan prata om det mesta i klassrummet och att de är öppna mot varandra även när de tycker olika. Enligt några elever kan det dock finnas vissa ämnen som kan vara svårare att prata om. Läraren uppger att hen, i syfte att träna elevernas förmåga att ta ställning i olika frågor, arbetar med att ställa dem inför olika problemställningar. Detta bekräftas vid observationer där eleverna bland annat fick utrymme att diskutera migrationspolitik. Läraren uppger vidare att andra tänkbara ämnen som eleverna kan uppfatta som kontroversiella exempelvis är rätten till abort och homosexualitet.

Det framgår av observationer och intervjuer att läraren klargör samhällets demokratiska värderingar och bedriver en undervisningen som stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt. Observationer visar exempelvis att läraren använder sig av olika metoder för att visa på ett demokratiskt förhållningssätt. Läraren fördelar talutrymmet

mellan de elever som räcker upp handen och genomför undervisningen i såväl helklass som i mindre grupper på ett sätt som gör att alla elever aktiveras och får utrymme. Även i intervju med läraren framkommer att läraren försöker visa eleverna hur man kan ha ett demokratiskt förhållningssätt. Enligt läraren sker det exempelvis genom att uppmuntra eleverna att komma med egna åsikter och genom att röra sig i klassrummet för att bekräfta och synliggöra för elever vilket beteende som är önskvärt. Läraren berättar att hen på så vis vill förmedla till eleverna att demokrati är en livsstil där alla människor är lika värda och där människor kan kompromissa sig fram till en lösning. Vidare framkommer i intervju med läraren att hen hanterar kontroverser som uppstår genom att tillämpa sig av demokratiska värderingar och arbetssätt. Läraren uppger att när det uppstod ett motstånd att representera ett parti i en övning i en av elevgrupperna så markerade läraren att det partiet inte skulle tas bort från debatten. Eleverna berättar att läraren i dialog med eleverna försökte hitta en lösning. Först föreslog läraren att de skulle lotta om alla partier, men under diskussionen som följde så var det en av de andra grupperna i klassen som istället erbjöd sig byta parti. Eleverna uppger att läraren tydliggjort att det är viktigt att alla politiska partiers åsikter respekteras. Det har gjort att de utvecklat förståelsen för demokratiska värden och ett demokratiskt förhållningssätt. Eleverna säger att de uppskattar att läraren har hjälpt dem att nå dessa insikter.

Bedömning av fråga 1b: I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning får en undervisning som utvecklar deras praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser, särskilt genom att eleverna får öva sig i olika röstningsförfaranden och mötesformer. Eleverna får även en undervisning som i hög utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer, bland annat genom att eleverna ges inflytande över hur undervisningen ska genomföras.

Skolinspektionens intervjuer, observationer och skriftligt underlag från skolan visar att eleverna får öva sig i olika röstningsförfaranden och mötesformer, samt att de kommer att få mer träning i att själva bereda och argumentera för förslag till beslut. Eleverna uppger i intervju att de under lärarens ledning har haft diskussioner i syfte att de tillsammans ska komma överens inför olika beslut. Eleverna ger som exempel att de argumenterade för att de själva skulle få genomföra en gruppindelning. Därefter genomförde läraren en omröstning huruvida eleverna skulle debattera alla samtidigt eller om grupperna skulle duellera två och två. Eleverna berättar att läraren gick igenom hur man röstar i riksdagen och att klassens röstningsförfarande gick till på samma sätt. När röstningen var genomförd lottade läraren ut vilka partier som eleverna skulle representera. Läraren uppger att eleverna kommer att få öva mer på demokratiska mötesformer, till exempel på hur man kan hålla effektiva och demokratiska möten. Enligt läraren kommer eleverna att få träna sig på mötesteknik, till exempel vikten av att lyssna in varandra och att inte bara den som självmant tar ordet får tala. Läraren uppger att hen senare under samhällskunskapskursen kommer se till att eleverna får träna på att argumentera och bland annat bereda förslag till beslut genom att fiktivt starta upp en egen förening. I den övningen kommer eleverna genom argumentation få komma överens om vem som ska göra vad, men även träna på att hålla möten där beslut ska fattas.

Av intervjuer med läraren och eleverna, samt av observationer framkommer att undervisningen bedrivs i demokratiska arbetsformer. Enligt eleverna har läraren tagit reda

på vilka arbetssätt som eleverna föredrar samt att läraren uppmanat eleverna att säga till om det finns något som de vill berätta. Läraren uppger att hen alltid inleder nya moment genom att fråga eleverna hur de vill arbeta för att uppnå och utveckla de förmågor som ska uppnås inom kursen. Observationer visar att läraren frågar eleverna om hur de upplever att olika undervisningsmoment ska bedrivas. Exempelvis så frågar läraren om eleverna upplever att gruppindelningen känns bra och därefter går läraren igenom regler för debatten tillsammans med eleverna.

Bedömning av fråga 2 och 3: I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor, samt för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn vid Strömbacka Frigg behöver i högre utsträckning samverka med lärarna genom att planera och följa upp alla elevers, såväl flickor som pojkars, förutsättningar och möjligheter att utveckla demokratiska förmågor, så som förståelse för andras perspektiv, förståelse för vad det demokratiska förhållningssättet innebär, samt praktisk förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna i låg utsträckning samverkar inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet för att skapa goda förutsättningar för alla elever att utveckla demokratiska förmågor, utifrån exempelvis kön eller andra bakgrunder. Detta då rektorn och lärarna inte planerar eller följer upp och analyserar skolenhetens demokratiuppdrag. Rektorn och lärarna planerar inte vilket undervisningsinnehåll som ska genomföras eller identifierar vilken kompetensutveckling som behövs. De följer inte heller upp och analyserar vilka resultat som skolan når vad gäller elevernas förståelse för andras perspektiv och förståelse för vad det demokratiska förhållningssättet innebär eller elevernas praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser. Granskningen visar däremot att skolenhetens demokratiuppdrag kommer att prioriteras under detta läsår i det systematiska kvalitetsarbetet.

Skolinspektionen bedömer vidare att rektorn i hög utsträckning skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget genom att avsätta lämpliga resurser för uppdraget och i sitt beslutsfattande i övrigt beakta faktorer som påverkar de aktuella elevernas lärande, såväl utifrån kön som migrationsbakgrund och socioekonomi. Detta även om rektorn inte fattat beslut kring kompetensutveckling när det gäller demokratiuppdraget. Läraren utgår i hög utsträckning från alla elevers, såväl enskilda pojkar som flickors, behov i både planerande och genomförande av undervisningen. Läraren förmedlar även höga förväntningar i undervisningen oavsett elevernas kön eller bakgrund, samt ägnar särskild kraft åt elever med sämre förkunskaper och förutsättningar.

Skolinspektionens intervjuer och skriftligt underlag från skolan visar att rektorn och lärarna i låg utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete när det gäller att planera demokratiuppdraget inom Samhällskunskap 1a1. Läraren uppger i intervju att hen samarbetar med de samhällskunskapslärare som arbetar på andra närliggande skolenheter

och som därmed har andra rektorer. Enligt läraren så har en rektor på en närliggande skolenhet deltagit på dessa ämnesträffar för att lyssna in på vilket sätt lärarna tänkt lägga upp samhällskunskapskursen. Läraren uppger vidare att den rektorn i sin tur informerat de andra rektorerna om kursens upplägg. Rektorn uppger att demokratiuppdraget är ett prioriterat mål under detta läsår för hela skolenheten och att lärarna tillsammans med henne har börjat planera för hur skolan ska genomföra demokratiuppdraget i framtiden. Dessa planer har dock inte påverkat undervisningen innevarande termin.

Granskningen visar även att rektorn och lärarna inte samverkar i det systematiska kvalitetsarbetet i avseende att följa upp och analysera demokratiuppdraget. Av intervjuer med den undervisande läraren och rektorn, samt skriftligt underlag från skolan framgår att rektorn och lärarna inte följer upp och analyserar i vilken mån elevernas förståelse för andras perspektiv, förståelse för vad det demokratiska förhållningssättet innebär eller elevernas praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser utvecklats.

Vid intervju med rektorn framkommer att hon skapat goda förutsättningar för demokratiuppdraget genom att fatta vissa beslut, exempelvis genom att den undervisande läraren valts särskilt för sitt intresse och sin erfarenhet att undervisa på yrkesprogram. Rektorn har även satt in en pedagogisk resurs som följer klassen, eftersom rektorn bedömt att eleverna i den aktuella klassen har behov av extra kontinuitet och vuxenstöd. Vidare har rektorn i sina beslut om tilldelning av undervisningstimmar gjort en differentiering mellan olika program utifrån elevgruppernas olika behov. Rektorn har beslutat att tilldela kursen fler undervisningstimmar på vård- och omsorgsprogrammet utifrån de aktuella elevernas behov och förutsättningar än eleverna vid de högskoleförberedande programmen vid skolenheten. Rektorn har även beslutat att förlägga kursen i samhällskunskap till årskurs 3, då eleverna på vård- och omsorgsprogrammet brukar visa större intresse för kursen i slutet av sin utbildning enligt rektorn.

Av intervju med läraren framkommer att läraren redan vid planeringen av undervisningen inför kursens start fick kännedom om elevernas bakgrund och tänkbara behov. Detta både vad gäller flickor och pojkars olika behov samt för klassen som helhet. Läraren uppger att hen planerar att inom kort genomföra enskilda samtal med eleverna för att få ytterligare information om elevernas förutsättningar och ambitioner. Enligt läraren ligger all information om eleverna till grund för planeringen och genomförandet av undervisningen. Läraren säger att hen är van att pojkar tar stor plats i klassrummet, men att det inte märks i denna klass då det bara finns en pojke. Enligt läraren tar hen hänsyn till att pojken är underrepresenterad och försöker se till att hans förutsättningar, samtidigt som läraren försöker att förmedla höga förväntningar i undervisningen oavsett elevernas kön eller bakgrund. I intervju med eleverna framkommer att läraren har betonat att de ska komma till läraren om det är något som de vill eller om de behöver stöd i undervisningen. I samband med genomförda observationer framgår att läraren kontrollerar att alla elever förstått och hänger med efter olika undervisningsmoment och övergångar. Till exempel är läraren noga med att fråga om alla elever har förstått vad de ska göra innan eleverna påbörjar nya uppgifter. Vid grupparbete så cirkulerar läraren även mellan grupperna, lyssnar, ställer kontrollfrågor och ger förslag på fortsatt arbete utifrån elevernas förutsättningar. Eleverna säger att de har förtroende för sin lärare och att de upplever att läraren förmedlar att hen har höga förväntningar på dem oavsett kön eller bakgrunder. Observationerna visar att läraren försäkrar sig att alla elever oavsett kön förstår uppgiften som ska genomföras. Vid ett

lektionstillfälle observerar Skolinspektionen när läraren förklarar ord och begrepp för eleverna genom att exemplifiera och visa bilder. Läraren uppger i intervju att hen försöker använda sig av både ämnesspråk och vardagsspråk i sin undervisning för att väcka elevernas intresse och för att även elever med sämre förkunskaper ska förstå.

Uppföljning

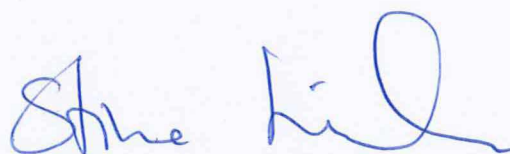
Huvudmannen ska senast den 1 april 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 3177, 903 04 Umeå. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:7324) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

Joakim Blomberg
Enhetschef

Stina Linder
Utredare

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

www.skolinspektionen.se/demokrati

Bilaga: Författningsstöd

Rättslig reglering mm

Ett av gymnasieskolans viktiga uppdrag är att förmedla och förankra respekt för de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska därför utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. I utbildningen ska hänsyn tas till elevernas olika behov. Eleverna ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen syftar också till att främja elevernas allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. (Skollagen 2010:800: 1 kap. 4-5 §§). Gymnasieskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Eleverna ska också ges kunskaper och förutsättningar för att kunna delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv (Skolverket 2011: 11f). Läroplanen slår fast att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden – undervisningen måste också bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet (Skolverket 2011: 6).

Utbildningen i gymnasieskolan ska vara likvärdig och samtidigt anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter (Skolverket 2011:6).

Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen. Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning. (Skolverket 2012:11). I en rad studier är sambanden mellan individfaktorer som social bakgrund, kön och etnicitet och utbildningsresultat väl belagda. Detta gäller framför allt hur olika aspekter av elevernas sociala bakgrund (föräldrarnas utbildningsnivå, kulturella kapital, etc) påverkar deras skolresultat. Även i den internationella forskningen är socioekonomisk status (familjens inkomst, yrke och utbildning) kopplat till elevernas resultat (Skolverket 2009:31).

Av skollagen framgår att rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet och ha ett särskilt ansvar för att utbildningen utvecklas. Rektorn ska också besluta om sin enhets inre organisation och fatta sådana beslut som det av skollagen och andra författningar framgår att rektorn ska fatta. Det handlar bland annat om ansvaret för den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet och skolans kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället (Skolverket 2013a:5). Det är viktigt att rektorn följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. Utgångspunkten är de nationella mål och de områden som man har beslutat att fokusera i utvecklingsarbetet. Rektorn bör se till att verksamheten genomförs utifrån den gjorda planeringen (Skolverket 2012:28f).

I läroplanen betonas förståelse och medmänsklighet och att främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollag och läroplan och klart ta avstånd från det som strider däremot. Samtidigt ska skolan sträva efter saklighet och allsidighet och vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram (Skolverket 2011: 5f). Här finns en spänning mellan att å ena sidan stimulera elevers åsiktsyttrande samtidigt som eleverna ska påverkas att omfatta vissa värden. Centralt blir här de riktlinjer som läroplanen anger för lärarnas ansvar där läraren ska klargöra det svenska samhällets grundläggande demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna och tillsammans med eleverna diskutera konflikter som kan uppstå mellan dessa värden och rättigheter och faktiska händelser. Lärarna ska därtill öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av detta (Skolverket 2011: 12).

Sammanfattningsvis kan skolans demokratiska uppdrag utifrån läroplanens inledande kapitel kopplas till tre olika aspekter – *grundläggande demokratiska värderingar* (ex. jämställdhet och solidaritet), *medborgerliga förmågor* (ex. kritisk reflektion, kommunikation, konflikthantering och demokratiskt beslutsfattande) och *teoretiska kunskaper om politik och samhälle* (Skolverket 2011, Ekman & Pilo 2012), varav denna granskning fokuserar på förmågorna. Annorlunda uttryckt består skolans demokratiska uppdrag i att dels förmedla kunskaper om samhället och demokratin på system- och institutionsnivå, och dels färdigheter i att tillämpa ett demokratiskt förhållningssätt för att kunna delta i samhällslivet (Långström & Virta 2016: 35 och 57).

Skolans demokratiuppdrag är ett övergripande arbete som ska genomsyra hela skolans verksamhet och ingår i flera ämnen (Skolverket 2013: 5; Långström & Virta 35). Samtidigt har samhällskunskapsämnet i flera hänseenden en särställning när det gäller att förmedla och förankra dessa demokratiska kunskaper och färdigheter (Skolverket 2010: 44, Ekman & Pilo 2012: 59; Långström & Virta 2016: 23 och 35). Ämnesplanen anger att undervisningen i samhällskunskap i gymnasieskolan syftar till att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Fokus ligger på såväl förmedling av teoretiska kunskaper om demokratiska förhållningssätt och mänskliga rättigheter som utveckling av förmågor kopplade till att analysera samhällsfrågor och uttrycka sina kunskaper och uppfattningar (Skolverket 2011: 143ff). Samhällskunskapsämnet utgör således en central del skolans i demokratiska uppdrag (Långström & Virta 2016: 23).

Mot denna bakgrund avgränsas granskningen av gymnasieskolans demokratiuppdrag mot just hur detta uppdrag förvaltas och gestaltas inom ämnet Samhällskunskap. För att möjliggöra jämförelser mellan yrkes- och högskoleförberedande program riktas granskningen specifikt mot den gymnasiegemensamma kursen Samhällskunskap 1a1/1b.

Referenser

- Ekman, Joakim & Pilo, Lina (2012) *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*. Stockholm: Liber.
- Långström, Sture & Virta, Arja (2016) *Samhällskunskapsdidaktik. Utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande*, 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2009) *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*.

Skolverket (2010) *Morgondagens medborgare*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012) *Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013) *Förskolans och skolans värdegrund*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013a) *Juridisk vägledning. Mer om ...Förskolechefen och rektorn*. Stockholm: Skolverket.